

**TALABALARNI OMMAVIY JISMONIY TARBIYA VA SPORT
TADBIRLARIGA JALB QILISH MASALASI**

Yuldashev Sardorbek Adilbekovich

Andijon davlat universiteti, fakultetlararo jismoniy madaniyat va sport kafedrasini mudiri, dotsent.

Kamchiyev Salimberdi Khudayberdievich

Andijon davlat universiteti jismoniy madaniyat fakulteti dotsenti.

Isaqov SHuxratbek Muydinovich

Andijon davlat universiteti, fakultetlararo jismoniy madaniyat va sport kafedrasini katta o'qituvchisi.

Annotatsiya:Maqolada mualliflar tomonidan talabalar o'rtasida ommaviy jismoniy tarbiya va sport tadbirlarini tashkil qilishning muxim jihatlari o'rganildi va tahlil qilindi.

Kalit so'zlar: Talabalar, sport tadbirlari, yosh avlod, ommaviy sport, jismoniy kamolat, pedagogik mahorat, jismoniy mashqlar, texnika.

KIRISH

Mustaqillik sharofati bilan mamlakatimizda faoliyat ko'rsatayotgan talim muassasalarida o'zgarishlarni ko'rib ko'zingiz quvonmoqda. Mamlakatimiz jahonga yuz tutayotgan bir pallada mustaqillik bergan ne'mat nashidasini surish naqadar go'zal tuyg'u. O'zbek sportchilarining jaxon miqyosidagi ulkan g'alabalari, xalqining mardligi, dehqonining mexnatkashligi, insonlar o'rtasida ruhiy –ma'naviy bog'liqlikning naqadar teran ildiz otganligini ko'rib, shukronalik hissi bilan yashash, qalbgaga vatan hissini jo etish, xotira, qadr, diniy, insoniy tuyg'ularini yurakdan his etib yashash, xalqimizni shukur qilib yashashga undaydi.

Vatanni yurakdan xis qilmoq va sevmok kerak. Buning uchun sog'lom aqlli va dovyurak bo'lmoq lozim.Ulug' siymolardan biri Mirzo Ulug'bek o'z pedagogik qarashlarida bolalarning jismonan sog'lom, harbiy xunarni puxta egallagan, jasur, mard bo'lib etishuviga aloxida axamiyat beradi.

Mirzo Ulug'bekning fikricha, odam sog'lom va baquvvat bo'lishi uchun yoshlik chog'idayoq jismoniy mashqlar bilan shug'ullanishi, ta'lim – tarbiyada poraxo'rlik, qalloblik bo'lmasligi uchun mudarrislari odil va halol bo'lishi kerak. Mard o'g'lon haqida Mahmud Zamaxshariy yozadi: «Mard kishi mag'lub bo'lgani bilan uning martabasi past bo'lmas, mashaqqatu tashvishga giriftor bo'lsada, xor bo'lmas».Demak, o'sib kelayotgan yosh avlodni barkamol inson jumladan Vatanni sevadigan, vatanparvar jonkuyar sifatida tarbiyalash muhim vazifalardan sanaladi.Ommaviy jismoniy tarbiya va sport tadbirlari ta'lim muassasalari hayotida katta o'rin egallaydi.

Birinchiidan, talabalar, o'qituvchilar va oliy ta'lim muassasa xodimlarini jismoniy tayyorgarligini rivojlantirib, foydali ko'nikma va malakalarini tarbiyalab, ularning jismoniy tarbiya bilan shug'ullanganishiga zamin yaratadi. Ikkinchiidan, o'yinlarning tayyorgarligi va qiziqishini hisobga olib, bellashuvlar sharoitini tug'diradi. Har xil tayyorgarlikdagi sport musobaqasi qatnashuvchilarning musobaqa qoidalarini bajarib, natijalar va ballar to'plashi shu oliy ta'lim muassasada jismoniy tarbiya va sportga bo'lgan qiziqishni kuchaytiradi. Ommaviy jismoniy tarbiya va sport tadbirlari o'zining yo'nalishiga qarab, o'quv mashg'ulot, tashviqot va targ'ibotchi, sport musobaqalariga bo'linadi. Sport musobaqalari katta foyda beruvchi tashkiliy-ommaviy, sog'lomlashtirish, jismoniy tarbiya va sport tadbirlaridan biridir. Badantarbiya elementlari belgilari o'zga tadbirlar bilan birga to'g'ri ishlatilsa odamlar sog'lig'ini mustahkamlaydi, umrini uzaytiradi va kayfiyatini yaxshilaydi hamda ish faoliyat jarayonini unumli qiladi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Ibn Sino qayd qilib o'tgan badantarbiya turlariga o'zaro tortish, musht bilan turtish, kamondan o'q otish, tez yurish, nayza otish, irg'ib osilish, bir oyoqda sakrash, qilichbozlik va nayzabozlik, otda yurish, ikki qo'lini silkitish, bir vaqtda oyoq uchlarida turib qo'llarini oldiga va orqaga cho'zib tez harakat qilish mashqlari kiradi. Mana, ko'rib turibsizki, buyuk olim Ibn Sino tavsiya qilgan badantarbiya mashqlarining turlari bugun bizga yetib kelibgina qolmay, balki shu turlardan halqaro musobaqalar o'tkazilib kelinayapti, ushbu harakat o'yinlari Osiyo va Olimpiada o'yinlari dasturidan ham o'rin olgan. Jismoniy tarbiya mutaxassislari yosh avlodni jismoniy tarbiyalash va jismoniy rivojlantirish mehnatga va hayotga tayyorlash hamda aholini sog'lomlashtirish vazifalarini bajaradilar. Shuning uchun ular o'z sohalarini yetuk mutaxassislari va mohir sportchilar bo'lishlari kerak. Ular jismoniy tarbiya jarayonida harakatlarga o'rgatish, harakat malaka va ko'nikmalarni shakllantirish hamda jismoniy mashqlar texnikasiga o'rgatishda o'zlari nazariy va amaliy jihatdan yuksak darajada tayyorgarligi bilan o'rnak bo'lishlari kerak. Shu bilan birga tarbiyachi mutaxassislar ahloqiy va ma'naviy yetukligi shug'ullanuvchilarga har qanday yordamga tayyorligi ularda iroda va ruhiy fazilatlarini tarbiyalashda mohir do'st ekanligi bilan ajralib turishlari kerak. Tarbiya jarayonining ko'p qirraliligi va murakkabligi jismoniy tarbiya mutaxassisi zimmasiga ko'p mas'uliyat yuklaydi. Jismoniy tarbiya mutaxassislarning pedagogik mahoratlari ularni o'tiladigan o'quv malumotlarini nazariy va amaliy jihatdan to'liq egallagan bo'lishlari bilan belgilanadi. Shug'ullanuvchilarni jismoniy mashqlarga o'rgatishda pedagogik ta'lim uslublari va texnologiyalardan foydalanish darajasi ham jismoniy tarbiya mutaxassislari mahoratli darajasini belgilaydi. Jismoniy tarbiya mutaxassislari shug'ullanuvchilarda faqatgina jismoniy fazilatlarini, mashqlar texnikasi va taktikasini tarbiyalabgina qolmay, ularda vatanparvarlik tuyg'ularini, milliy istiqlol g'oyalarini,

sport yutuqlari bilan Vatanni dunyoga tanitish ma'suliyatini hamda ahloqiy va estetik fazilatlarni shakllantirib tarbiyalab boradilar. Jismoniy tarbiya mutaxassislarining pedagogik mahorati ham jismoniy tarbiya jarayonlari kabi ko'p qirralidir. Pedagogik mahorat shug'ullanuvchilarni jismoniy fazilat va qobiliyatlarini takomillashtirishda, harakat faoliyatida mustaqillikni rivojlantirishda, jamoatchilik ruhini tarbiyalashda, shug'ullanuvchilar shaxsiy xususiyatlari, hatti-harakatlarini tushunishda, qiziqishlari, talablari ehtiyoj va intilishlarini mohirlik bilan amalga oshirishda namoyon bo'ladi. Jismoniy tarbiya mutaxassislari o'z ishini ustasi bo'lishi va uni sevishi, jismoniy jihatdan barkamol, sog'lom, sport texnik mahorati yuqori darajada bo'lishi kerak. Mutaxassislarining malakasi va jismoniy tarbiya sohasidagi maxsus bilimlari qanchalik keng bo'lsa tarbiya vazifalarini amalga oshirish imkoniyatlari shuncha ko'p bo'ladi. Har bir pedagog o'z fani bilan tarbiyalash qobiliyatiga ega bo'lishi kerak. Jismoniy madaniyatning va jismoniy tarbiya fanining o'ziga xos xususiyati jismoniy tarbiya jarayonida mutaxassisning tashqi qiyofasi alohida ahamiyatga ega. Jismoniy tarbiya mutaxassislari talaba-yoshlarni jismoniy takomillashtirishga harakat qilar ekan uning o'zi jismonan barkamol, gavda tuzilishi uyg'un holda rivojlangan, harakatlari estetik jihatdan ifodali, qaddi-qomati kelishgan harakatlari ma'noli va erkin bo'lishi kerak. Jismoniy tarbiya mutaxassisi shu bilan birga madaniyatli bo'lishi, estetik tarbiyalangan, badiiy ma'lumotli, didli, sinchkov, ijodiy faol, shirin muomalali bo'lib, talaba-yoshlarda ham sifat va fazilatlarini tarbiyalashga katta e'tibor qaratishi kerak. Jismoniy tarbiya mutaxassisi shirin suhan va shug'ullanuvchilarga mehribon bo'lish bilan birga, quvnoq, hamda yumor hissiga boy bo'lishlari kerak. Shuningdek ular shug'ullanuvchilarni harakat faoliyatini bajarishda talabchan va pedagogik odobga ega bo'lishlari muhim. Jismoniy tarbiya mutaxassislarini tarbiya jarayonini boshqarish malakasi mukammal bo'lishi zamonaviy talablardan tarbiya jarayonini boshqarish uchun jismoniy tarbiya mutaxassislari mamlakatda va xorijda jismoniy tarbiya bo'yicha ilg'or tajribalardan habardor bo'lishi va ularni egallagan bo'lishi kerak.

Shuningdek tarbiya jarayonida quyidagi tamoyillarga ahamiyat berish kerak:

1. Tarbiya jarayonini milliy istiqlol g'oyasi yo'nalishida bo'lishi;

Shug'ullanuvchilarning yosh xususiyatlariga muvofiq holda har biriga individual yondashish;

2. Shug'ullanuvchilar oldiga yuksak talablar qo'yish va ularni xurmat qilish;

3. Tarbiya jarayonini jonli faol, quvnoq shaklda o'tkazish;

4. Pedagogik talablar bilan tarbiyaviy ta'sir bo'lishini ta'minlash.

Jismoniy harakatlarga o'rgatish jarayoni shug'ullanuvchilarning ma'naviy xislatlarini tarkib toptirish va uni hayot, jamiyat, ehtiyoji bilan mehnat faoliyati bilan bog'lab olib borish zarur, jismoniy tarbiya jarayoni shug'ullanuvchilarni yangi jamiyat qurish uchun kurashda faol ishtirok etishga ruhlantirish lozim. Shug'ullanuvchilarni milliy istiqlol g'oyasi ruhida tarbiyalash uchun qanday yashayotgani, nima haqida

o'ylashi, kimlar bilan do'stligi ishlab chiqarishda qanday ishlashi, o'quv yurtida qanday o'qishi, oilada, jamoat joylarda o'zini tutishi bo'sh vaqtini qanday o'tkazishi va boshqalarni jismoniy tarbiya mutaxassislari to'liq bilishi kerak. Jismoniy tarbiya mutaxassislari shug'ullanuvchilarni jismoniy qobiliyatlar rivojlanganlik darajasini bilishi, shaxsiy xarakter xususiyatlarini, aql idrok xissiyot irodalarini ahloqiy sifatlari va statik ehtiyojlardagi individual farqlarni o'rganish zarur. Tarbiyachi talabalarni o'rganishda pedagogik kuzatishlar kundaligi tutishi unga shug'ullanuvchilarni xarakterlari hulq atvori va boshqa faktlarni yozib borishlari kerak. Shug'ullanuvchilarni har tomonlama bilish asosidagina jismoniy tarbiya jarayonini samarali tashkil etish mumkin.

XULOSA

Talabalarni jismoniy tarbiya va sport turlariga ommaviy jalb etishda jismoniy tarbiya va sport mutaxassislarning xizmatlari keng o'rin tutadi. Talabalarni jismonan sog'lom va ma'naviy barkamol inson qilib tarbiyalashda to'g'ri tashkil etilgan jismoniy tarbiya va sport, sog'lomlashtirish tadbirlarining roli katta.

Xulosa qilib aytganda, jismoniy tarbiya va sport, sog'lomlashtirish tadbirlari talabalarni yetuk mutaxassis kadr bo'lib yetishishlarida, nazariy va amaliy bilimlari takomillashib borishlarida hamda axloqiy sifatlarni shakllanishida muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR (REFERENCES)

1. Mirziyoyev Sh.M.. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. "O'zbekiston", 2016. B.324,486, 487.
2. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – Toshkent: "O'zbekiston" NMIU, 2017.
3. Musurmonova O. Oila ma'naviyati – milliy g'urur. T; "O'qituvchi", 1999. B.198.
4. Mamanovich, R. K. (2021). Components of political culture in political processes. *Academicia: an international multidisciplinary research journal*, 11(2), 953-959.